

hajtának végre, már az is igen viharos reagálást váltana ki belőlünk. Szépségkultusszal átítatott, igyekvő-kiszolgáltatott tanítványok ők, s végszavaikkal egymásba kapaszkodva, persze, még rejtve áll előttük, hogy példaképük, az embernek nevezett tulajdonságcsoporthoz mennyire megfoghatatlan, ingatag kreatúra. Inkább hullám-jelenség, mint anyag-halmaz, ugyanakkor létmódját a szellemi alapozottság idővel otthonosabbá tette: a spiritualitás mint üzemanyag, mondhatni, a teremtmények egy teljesen új generációját hozta létre. „Kaputelefonon / hallgatom, a hatodiktól fölfelé még / napsütés van” — mondja szépen és reménytelenül a XXVI. vers, „más a könnyzacskó, és megint más / a porzsák” — nyomatékosít a XXXVI., csak azzal a statisztikai átlagból adódó, a fölött-re következő, banális *alatt*-tal nem könnyű szembesülni, ha „A gimnázium / magántanára égerfák között a fűre azt / mondja, emberek feküdtek itt vagy disznók” (XXI).

S most elképzelem, hogy a bábuk — a társulati kép a borítón látható — turnéra indulnak: „Távol / vannak a hold mozgatta tengerek, hol / a mólón majdnem minden ígértenek / hangzik” (XXXIII). Felszállnak az intercityre, közben azt hiszik, egy hadihajón utaznak, s egyikőjük, abbeli meggyőződésében, hogy a hangosbeszélő csakis őt instruálja, mélyértelmű párbeszédet folytat a gépi hanggal. Kalauz jön, jegyük nincs stb... aztán az utasokat kérdezzetük, most éppen merre járnak, s mit csinálnának, ha menekülniük kéne. Így utazunk — egyelőre — hazánk posztindusztriális tájain végigvezető pályaszakaszokon. „Hattyúk süllyednek el, mint ócska / kályhák, egy ember lepkéket lehel. / Mindannyiunkon másként látszik / meg, ha álmodunk, vagy forró / lépcsőket érzünk bőrtalpon át, / vagy azt, ahogy a föld árnyékába / hátradőlve, keringsz a nap körül” — éneklik a bábuk a XXXV. verset elszabadulva, kórusban, míg nem Alsógalla tájékán költészet és valóság hirtelen összeér: „Porolj le, / kérj bocsánatot” — suttogja valaki az összeomlott kalauz fülébe (XX). (Seneca, 1998)

KOSZTOLÁNCZY TIBOR

AZ ELSŐ ÉS A MÁSODIK KERESZTES HÁBORÚ KORÁNAK FORRÁSAI — KÖZÉPKORI KERESZTÉNY ÍRÓK I.

A Szent István Társulat új sorozatot indított útjára, a nagy sikerű Ókeresztény Írók folytatásaként: Középkori Keresztény Írók címmel.

A sorozat első darabja az első és második kereszties háború korának írott forrásaiból nyújt impozáns válogatást az olvasónak. A kötetet Veszprémy László válogatta, fordította, jegyezte, látta el utószóval és térképekkel úgy, hogy az egyszerű olvasó számára is könnyen követhető legyen a korszak.

A marxista történetírás szerint a kereszties hadjáratoknak nagyon is világias, anyagi indítékai voltak. A hadjáratok taglalása során elsősorban e tényezők alapján ítélik meg az eseményeket, kellő teret hagyva az egyébként minden hadjáratot kísérő, különböző atrocitások bő leírásának. E kötettel is a tarsolyunkban bátran kimondhatjuk: ez a ma is elterjedt megközelítés durván egyszerűsítő.

A kereszties háborúk lényegüket tekintve zarándoklatok (*peregrinatio*) voltak, s maguk a résztvevők is zarándokoknak tekintették magukat, a „kereszties” elnevezés csak később terjedt el. Eszközeik semmiben sem különböztek, nem is különbözhetek, az akkor beváltak tekinthető eszközöktől. Egy hadjárat törvényei szerint éltek, de céljuk más volt, ahogyan ez *Deus le volt!* (Isten akarja!) csatalkáltásukban is kifejezésre jutott.

A kötet forrásai közül a *Gesta Francorum* névtelen szerzője az első kereszties háború aktív résztvevője volt, Boemund seregében harcolt, annak hűbéreseként, s szerencsésen eljutott Jeruzsálemig. Élményeit fogadalmá bevétele után papírra vetette. Művéből több krónikáiról is merített. A Névtelen nyelvvezete sok helyütt keresetlen, fogalmazása egyszerű, a lényeg azonban nem vész el. Miközben beszámol arról, amit átélt, s amit hallott, a legnagyobb nélkülözésekről, öldöklésekről, kegyetlenkedésekről — legyen azoknak okozója akár muszlim, akár keresztény — tényszerűen beszél, ahogyan csak az tud, aki részt vett benne, és túlélte. Mélyen tisztelt hűbéruának viselkedését is csak akkor vitatja, amikor az megáll Antióchiánál, ahelyett, hogy a Szent Síríg folytatná a zarándoklatát. Dicséri a muszlim harcosokat, és sajnálja is őket, hogy nem keresztények, mert *akkor*, az ő bátorságukkal biztosan legyőzhetetlenek lennének.

A hadjárat vezetőinek gondolatairól kaphatunk teljesebb képet a kötet második részében, mely az okleveleikből, illetve leveleikből készült válogatás. II. Orbán pápának, a jeruzsálemi pátriárkának, a hadvezéreknek, de otthon maradt hitveseiknek is ez a visszatérő gondolatuk: „Valóban és igazán értünk küzd az Isten.”

A jó harcra buzdítással (2Tim 4,7) kezdődik a kötet harmadik nagy fejezete, Clairvaux-i Szent Bernát *De laude novae militiae*ja (Az új lovagság dicséretéről). Ez az idehaza először megjelent szöveg a Templomos Lovagrendnek íródott eredetileg. Bernát nagy pártfogójuk volt, felismerve bennük a lehetőséget, hogy a *miles Christi* általa korábban csak a szerzetesekre használt fogalmát kiterjeszthesse a lovagságra is, kétszeresen is Krisztus lovagjává tehesse a Rend, és így az új lovagság tagjait. A templáriusoknak szigorú rendet írt elő, amelyben a „fegyelmetlen fiú elpusztul”. Hivatásuk a keresztény hit védelme, testben és lélekben egyaránt felvértezve. A szerzetesek hármasságát is ezért kellett letenniük. Nem szabad hasonlítaniuk a világi lovagság zülöttebb harcosaira.

A mű utolsó nyolc fejezete a meghódított Szentföld szent helyeit veszi sorba, amelyeket be kell járnia mindenkinek, aki az új keresztény lovagság tagjának tartja magát. Szent Bernát itt pontos lelki útmutatót ad minden állomáshoz, pedig ő maga sohasem járt a Szentföldön. Saját magának és híveinek is a lelki Jeruzsálem megtalálását tűzte ki célul, amelyben a harc csak eszköz, s nem cél. (Szent István Társulat, 1999)

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS

A BALATON AKADEMIA KÖNYVSOROZATA

A Balaton Akadémia Szíjártó István igazgató irányításával eredményesen tevékenykedik annak az elképzelésnek valóra váltásán, amelyet Németh László úgy fogalmazott meg, hogy a „szellem szigetein” alakulhat ki művelt magyarság, s e szigetekkel együtt is kell működniük, hogy a képzés korszerű, időálló lehessen. Az 1993-as tanévnnyitő óta gondokkal, nehézségekkel, értetlenséggel is meg kellett küzdeniük, de az Akadémia változatlan lelkesedéssel működött továbbra is, s megjelentette könyvsorozatát is, amely szellemi hitvallásának és törekvéseinek egyik dokumentuma. Nem lenne könnyű feladat e félszáz könyvecskét témakörök szerint csoportosítani, hiszen a társadalomtudományok éppúgy képviselve vannak, mint a természettudományok. Az Akadémia által vallott elvek megalapozói és gazdagítói Széchenyi Istvántól kezdve a már említett Németh Lászlóig ugyanúgy életre kelnek, mint a kisebbségi magyarok ügye, földrajzi és néprajzi érde-

kességek, irodalmi antológiák és a hajdani Magyarország felfedezése sorozat folytatásaként izgalmas úti beszámolókat olvashatunk.

Találomra ragadnék ki néhányat.

Hadd kezdjem a sort Sánta Ferenc *Téli vírázás* című, bolgár-magyar nyelvű novelláskötetével. Sánta a magyar próza egyik legnagyobb ígérete volt, regényei vagy olyan elbeszélései, mint a *Sokan voltunk*, a *Kicsi madár* és még jónéhány, Tamási Áron világát idézték, modern környezetben és gondolkodással, megőrizve Ábel életre hívójának mítoszi mélységét. Aztán hosszú csend, amelynek okát csak találgatni lehet. Az író egy-egy valóságát, helyzetértékelését ismerve óhatatlanul Berzsenyi emlékképe merülhet föl képzeletünkben: mintha századunk írója is világnézeti, bölcséleti és esztétikai kérdések tanulmányozásába mélyedt volna, hogy megfeleljen ellenfeleinek? önmagának? túlzott igényeinek? — nem tudhatjuk. Így hát maradnak e régebbi, remek novellák, a hatvanas évek irodalmának magaslati pontjai.

Németh István Péter, a jeles lírikus válogatásában és tanulmányával jelent meg a *Borággal állok* című magyar bordaloskönyv, amely Balassitól napjainkig tekintti át a magyar borokról szóló versek gazdag sorát. Csak fájdalom irigységgel olvashatom e szerelmi vallokozásokat, hiszen nem tartozhatom a borivók kasztjába. Szerencsére az égetett szeszeknek még nincs ilyen antológiája, csak Bacchus ünneplik a költők, s azt az ünnepi együttélést, amely a barátságnak is szülője, de az „ős Kaján” szellemalakjának is életre hívója. Mindenesetre inkább Garay Jánosnak legyen igaza, aki megjelenezte a „füredi borvizet”, amelyből „üdv” s nem búlódi részegség fakadt.

Nagyon elgondolkodtató Eröss János *Székyföldi üzenete*. A szerző a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeumban tevékenykedett, emellett csontfaragó művész is volt. Életművét a Balaton Akadémiának adományozta özvegye. A könyvecske egy tragikus életút foglalata, emellett egy kiállítás rendhagyó katalógusa. A művészt 1959-ben egy koncepció perben 15 évre ítélték, iszonyú körülmények között végzett kényszermunkát az 1964-es amnesztiáig. Érdemes elgondolkodni mélyen keresztény önvallomásán: „A szenvedést..., amit a sors rám mért, emelt fővel viseltem, mert igaz ügyért szenvedtem ártatlanul. A koncepció perok korifeusai lassan mind a semmibe hullanak, s megmarad az az ember, aki tiszta becsülettel és felemelt fővel még az ellenségeinek is megbocsájt.”